

Шифр: Куратор

**СВОБОДА ТВОРЧОСТІ ТА ЦЕНзуРА В СУЧАСНОМУ
УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРИ:
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Феномен свободи творчості в соціально-філософському та правовому дискурсі	5
РОЗДІЛ 2. Свобода творчості та цензура в сучасному українському мистецтві	9
2.1. Цензура як правовий та морально-етичний регулятор у художньому просторі.....	11
2.2. Результати соціологічного дослідження.....	19
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. У соціально-політичному та аксіологічному дискурсі сьогодення проблема прав і свобод людини (особистості), можливості вільно використовувати власний інтелектуальний потенціал належить до фундаментальних умов розвитку демократичного суспільства. В Україні права, свободи та обов'язки громадян визнаються та гарантуються державою, Конституцією і законодавством. Одним з ключових ціннісних орієнтирів вітчизняної культурної політики є право на свободу творчості.

В умовах постмодерністської культури особливо дискусійною є тема свободи творчості та цензури в мистецтві. У мас-медіа, наукових колах, на державному рівні періодично постає питання наявності меж у свободи творчості, її абсолютності. Актуальним, на наш погляд, є дослідження окресленого питання в сучасних українських реаліях.

Українські дослідники підіймали питання свободи творчості у площині конституційної аксіології (Н. Бочарова), соціально-комунікаційних каналів (Ю. Пічугіна), в юридичній площині (О. Пунда). Проблема свободи творчості в контексті соціохудожнього простору не ставала предметом окремого розгляду в науковій літературі, що і визначило її **наукову новизну**.

Вищезазначене зумовило вибір теми **«Свобода творчості та цензура в сучасному українському художньому просторі: соціально-філософський аналіз»**.

Метою роботи є розгляд питання свободи творчості та соціально-філософський аналіз проявів цензури у мистецькому дискурсі сучасності.

Поставлена мета роботи передбачає постановку та вирішення **таких завдань**:

- окреслити феномен свободи творчості в соціально-філософському та правовому дискурсі;
- розглянути цензуру як правовий та етико-моральний регулятор у художньому просторі;

- здійснити аналіз результатів соціологічного дослідження.

Об'єкт дослідження – свобода творчості як соціокультурний феномен.

Предмет дослідження – свобода творчості та цензура в сучасному українському мистецькому просторі.

Методи дослідження. У ході наукового дослідження було використано комплекс загальнонаукових, філософських та соціологічних методів. За допомогою методів термінологічного, компаративного аналізу та інтерпретації понять «свободи творчості» та «цензура» розкрито їх функціонування в сучасному соціально-філософському та правовому дискурсі. Щодо соціологічних методів отримання та аналізу емпіричних даних, то серед них у роботі були використані такі, як спостереження, анкетне опитування та статистичний метод – для кількісного і якісного аналізу результатів дослідження, які дали змогу виявити місце і роль цензури в якості етичного фільтра в умовах сучасного українського художнього простору.

Публікації. Окремі теоретичні положення і висновки наукового дослідження знайшли відображення у статті «Питання свободи творчості у сучасному українському художньо-комунікаційному просторі», що надрукована у Віснику Маріупольського державного університету, серія: філософія, культурологія, соціологія, 2016, вип. 12. Стаття додається.

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ФЕНОМЕН СВОБОДИ ТВОРЧОСТІ В СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОМУ ТА ПРАВОВОМУ ДИСКУРСІ

Україна проходить дуже складний етап історичного розвитку, коли відбувається злам суспільної свідомості громадян, детермінований переходом від традиційного суспільства до суспільства інноваційного типу, від патерналізму до активної громадянської участі, від авторитаризму до демократії. Цей процес супроводжується трансформацією ціннісних систем, які склали основу суспільства і держави [27, с. 143]. На переконання А. Білоус, євроінтеграційні процеси актуалізують дискусію стосовно приналежності України до цінностей громадянського суспільства – свободи, права, моралі, культурної звичаєвості, які пов'язані з нормативним виміром існування цього інституту [3].

У процесі розвитку людства свобода стала однією із загально визнаних, абсолютних, найвищих соціальних цінностей. Її визнання та практичне здійснення є основним критерієм і першоосновою відкритого громадянського суспільства, демократичної, соціальної, правової держави [23, с. 194].

Держава, яка позбавлена внутрішньої свободи громадських відносин, не підтримує демократичний режим соціального життя і не розвиває цінності законності, свободи та демократії, не має привілей розвиватися на базі добровільних ініціатив, новацій і енергії громадянського суспільства [6].

Свобода розглядається передусім як відсутність обмежень у використанні інформації, нічим не обмежене мислення, вибір на підставі власного мислення та діяльність за об'єктивацією, реалізацією зробленого вибору. Якщо людина має свободу, то її діяльність – доцільна, мотивована й підлягає моральності. Цінності в єдності зі свободою конституюють сенс життя людини. Для того, щоб сенс життя набув реальності, свобода повинна поєднуватися з втіленням

певної цінності [2, с. 6]. На переконання М. Мацькевича, проблеми забезпечення культурних прав та свобод людини і громадянина, стають чи не основними під час демократичного поступу сучасних суспільств. Більше того, доволі часто у процесі боротьби за права та свободи людини і громадянина основним стимулом, що змушує людей відстоювати їхні права, якраз і стають проблеми забезпечення можливостей культурної самореалізації, задоволення культурних і творчих потреб особи [14].

Свобода нерозривно пов'язана з творчістю. Більш того, сама творчість можлива тільки за наявності свободи. Творча вільна діяльність являє собою найважливішу культурну цінність, яка є позитивною і самозначимою [8].

Свобода творчості належить до базових цінностей європейської культури.

Захист творчості можна вважати імперативом глобального інформаційного права, оскільки творець є постачальником новизни, яка поширюється незалежно від кордонів. Таким чином, свобода творчості є специфічною вимогою сучасного правового регулювання. Суспільство є зацікавленим у свободі творчості, оскільки саме їй воно завдячує своїми успіхами й здобутками [22]. «Міжнародною спільнотою визнано, що творчість є однією з рушійних сил сучасного сталого розвитку. Тому завдання держав – всіляко заохочувати творчість, зокрема, за допомогою ефективної правової охорони, яка, з одного боку, слугувала би забезпеченням авторів засобами для існування, а, з іншого боку, сприяла би розвитку культури і прогресу шляхом широкого розповсюдження творчих досягнень. Дослідження людського потенціалу доводить, що чим більша частина людей бере участь у творчій праці, тим вище якість розвитку сучасного суспільства і економіки. Недостатнє приділення уваги захисту прав творців інтелектуальних продуктів веде до збитків матеріального, морального і політичного характеру. У зв'язку з цим свобода творчості і її структурні елементи стають важливими державно-правовими стандартами на сучасному етапі», – зазначає Н. Бочарова [4, с. 37]

У європейських країнах, зокрема Україні, свобода творчості забезпечується на конституційному рівні гарантіями свободи в цілому. Зокрема,

захист інтересів творця і його аудиторії здійснюється проголошенням свободи в якості державної мети або вищої соціальної цінності; закріпленням свободи як вищої правової категорії; гарантуванням низки суб'єктивних прав і свобод; скасуванням окремих патерналістських (позитивних) прав другого покоління; утвердженням свободи в якості засади конституційного ладу; закріпленням процесуальних механізмів захисту творчої ініціативи. Усі ці та подібні до них підходи можна вважати загальними конституційними гарантіями соціальної динаміки, що їй потребує творчість [22].

«В умовах інформаційного суспільства, – наголошує Н. Бочарова, – свобода творчості закріплюється як найважливіша конституційна цінність. Свобода творчості – це те право, без реалізації якого неможлива праця дослідника, винахідника, будь-якого іншого творчого працівника» [4, с. 37]. Свобода творчості в нашій державі регламентується на конституційному, законодавчому та міжнародному нормативних рівнях:

Стаття 15 Конституції України: Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Цензура заборонена.

Стаття 34 Конституції України: Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Стаття 54 Конституції України: Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Стаття 309 Цивільного кодексу України: Фізична особа має право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Цензура процесу творчості та результатів творчої діяльності не допускається.

Стаття 7 Закону України «Про культуру»: 1. Держава гарантує свободу творчості, вільний вибір діяльності у сфері культури. 2. Втручання у творчий процес і здійснення цензури у творчій діяльності не допускаються [11].

Стаття 10 («Свобода вираження поглядів») Європейської конвенції з прав людини: 1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду [7].

Проте громадськість, зокрема представники наукових кіл, журналісти, акцентують увагу на етичній складовій творчого контенту, що в умовах культури постмодерну часто виходить за межі моралі й закону. О. Пунда зазначає: «Зростання масштабів та сфер реалізації свободи творчості людини загострює проблему її моральної та творчої відповідальності за наслідки та результати цієї діяльності. Практично, сучасний “сукупний” творчо-пізнавальний потенціал людства виходить на рівень, що межує зі сферою божественної “компетенції” творця» [21, с. 81].

Взаємозв'язок свободи творчості і її обмежень полягає в тому, що пріоритет свободи творчості, безумовно, визнається в демократичному суспільстві. Обмеження можливі виключно за умови їх належного обґрунтування ініціатором таких обмежень та мають відповідати потребам демократичного суспільства.

РОЗДІЛ 2

СВОБОДА ТВОРЧОСТІ ТА ЦЕНзуРА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

2.1. Цензура як правовий та морально-етичний регулятор у художньому просторі

Сучасна соціокультурна ситуація ставить перед суспільством питання межі лібералізації, зважаючи на зміни в аксіосфері, нормативній системі, нового бачення формування та розвитку світу.

С. Мартинюк наголошує, що свобода творчості поряд з іншими людськими свободами має і повинна мати певну межу. Адже наявність абсолютної свободи призводить до анархії. Обмеження свободи творчості можуть встановлюватися різними нормами. Домінуючими регуляторами в цій сфері є: автономні правила особистості (автономія особистості), що включають в себе моральну свідомість, смаки, світогляд, уявлення про прекрасне, тощо; моральна самосвідомість суспільства; право [13].

Українське законодавство дає нам значний перелік підстав для обмеження доступу до інформації або її розповсюдження, заборони демонстрації певного художнього контенту. Безумовно, вони достатньо аргументовані для того, щоб не виникало зайвих питань щодо ймовірності цензури на законодавчому рівні [19, с 45]. Закон України «Про захист суспільної моралі» встановлює правові основи захисту суспільства від розповсюдження продукції, що негативно впливає на суспільну мораль. У тексті Закону суспільна мораль трактується як «система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість» [11]. Згідно з Законом України «Про захист суспільної моралі», забороняється виробництво та розповсюдження продукції

порнографічного характеру; що містить елементи насильства і жорстокості; що пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну конституційного ладу або територіальної цілісності України шляхом насильства, фашизм та неофашизм; що принижує або ображає націю чи особистість за національною ознакою; що пропагує неповагу до національних і релігійних святинь; принижує особистість, є проявом знущання з приводу фізичних вад (каліцтва), з душевнохворих, літніх людей [11].

Проте прикладів дієвості Закону України «Про захист суспільної моралі» у галузі художньої культури не так уже і багато, оскільки виникає чимало проблем з термінологією. Окрім нормативно-законодавчих актів, існує низка чинників, що виправдовують цензурування та обмежують свободу творчості.

На думку Міністра культури України Є. Нищука, «цензуру на мистецтво справді не можна вводити, але цензуру на пропаганду, кремлівську зокрема, її, нарешті, настав час вводити. Нам настав час якось оборонятися і встановлювати свої правила. Це засіб збереження своєї культури, своїх цінностей. Це не цензура, це просто захист від агресії, культурної агресії» [15]. Письменниця Ірена Карпа зазначає: «Цензура ніколи не доречна. Кожен притомний автор відчуває відповідальність за те, що він робить. Залежно, що цензурувати. Можна цензурувати фашистські прояви чи жадобу комунізму. Проте будь-яка демократія абсолютно виключає цензуру» [12]. Говорячи про цензуру, Оксана Забужко зважає на сучасні реалії. Письменниця наголошує, що зараз дискусії навколо даної проблеми «набувають дещо іншого характеру, тому що у нас війна, а під час війни цензура неминуча, тим паче якщо її 90% є інформаційною війною» [12].

О. Кирієнко зазначає, що цензура «сприймається виключно як негативне соціокультурне явище. Разом із цим в історії не було суспільства, держави без певного цензурного режиму. Цензура – необхідний інститут держави, покликаний контролювати поширення інформації – найважливішого інструменту управління соціумом. <...> Цензура як регулятор інформаційних потоків служить одним із найважливіших механізмів захисту політичних і

моральних підвалин суспільства, здатна перешкодити поширенню в суспільстві аномії, не допустити ексцесів екстремізму, шовінізму, расизму, націоналізму, антисемітизму та інших негативних явищ. Водночас <...> цензура може гальмувати суспільний розвиток, консервувати застарілі елементи суспільно-політичного та культурного життя» [10].

У сучасній Україні трапляється почасти, що функції держави щодо заборони, унеможливлення трансляції художніх творів беруть на себе громадські-політичні об'єднання, молодіжні організації. Останнім часом розповсюдженими прикладами цього є погрози та напади учасників праворадикальних рухів на мистецькі майданчики, де висвітлюються проблеми, що суперечать їх поглядам.

Організатори арт-заходів вимушені вдаватися до цензури, побоюючись реакції праворадикалів. Восени 2017 року в рамках Київського бієнале 2017 стався гучний скандал під час другої виставки «Свято скасовано!», котра була присвячена відголоскам радянської цензури в контексті розвитку сучасної української держави. На просторах Інтернету можна знайти низку статей, об'єднаних одним досить влучним гаслом – «Виставка про цензуру зазнала цензури».

Скандал розгорівся навколо роботи «Делегування влади» з серії «Втрачена можливість» (Додаток А) відомого українського художника Давида Чичкана, котру за декілька годин до відкриття виставки в музеї-квартирі ім. П. Тичини зняли з експозиції, обґрунтовуючи вищесказане міркуваннями безпеки. Нагадаємо, що у лютому 2017 року у Центрі візуальної культури експозиція «Втрачена можливість» Давида Чичкана була розгромлена праворадикалами. Виставка була присвячена подіям в Україні, зокрема Євромайдану.

Саме це послугувало причиною відмови у запланованому експонуванні роботи художника, що було підтверджено надписом на місці картини: «Робота Давида Чичкана, що мала експонуватися в рамках цієї виставки, за рішенням музею не бере участь у виставці через обставини попереднього експонування».

Абсурдним фактом є те, що експозиція мала на меті – саме революційний поштовх, звільнення від вакууму радянiзацiї, явищ цензурування, побудову нового конструктивного диалогу між сучасним українським суспiльством та владою, а, насправдi, сама ж потрапила під акт цензури.

Розглянемо окреслену проблему на конкретних прикладах, що мали місце в українському художньому просторі, і визначимо випадки, коли обмеження права на свободу творчості, цензурування є, на нашу думку, доречними.

У липні 2013 року роботу «Колiївщина: Страшний суд» Володимира Кузнецова (Додаток Б) заборонили до показу у рамках виставки «Велике і величне» в національному культурно-художньому та музейному комплексі «Мистецький Арсенал». Директор комплексу Н. Заболотна наказала зафарбувати твір художника (він написав його на одній зі стін), обґрунтувавши це тим, що дана робота художником не входила до концепції виставки; автор не узгодив остаточний варіант твору з куратором. Це спричинило скандал у мистецьких та журналістських колах.

Художник припустив, що причиною заборони його роботи стала наявність на ній сюжету про неправедних священнослужителів (представників різних конфесій), що нудяться в пекельних муках. «Я обiграв класичний сюжет про страждання грішників під час Страшного суду», – пояснив В. Кузнецов [24]. Серед персонажів картини, що горіли у котлі, були представники церковної та державної влади, судді, п'яні мажори, міліціонери, які зґвалтували Ірину Крашкову у Врадiївцi.

Після інциденту заступник гендиректора «Мистецького Арсеналу» О. Соловйов написав заяву про звільнення через такий акт цензури. Його підтримала шеф-редактор журналу «ArtUkraine», засновницею якого є Н. Заболотна, К. Стукалова. Чимало представників медіа та мистецьких кіл засудили вчинок Н. Заболотної, наголосивши на порушенні прав на свободу творчості. «Це рішення не є актом цензури, тому що воно не обумовлено директивами інститутів влади. Це рішення продиктоване концепцією проекту і

лежить у межах кураторського права вибору художніх творів, які відповідним чином розвивають і наочно ілюструють головну ідею виставки. Зафарбувати розпис Володимира Кузнецова на стіні “Мистецького Арсеналу” було важким і неоднозначним рішенням з точки зору сучасного мистецтва і боротьби за свободу творчого вислову», – йдеться у заяві Н. Заболотної [24].

Дії директора «Мистецького Арсеналу» є цілком виправдані. Захід був приурочений 1025-річчю Хрещення Київської Русі. Його відвідали представники усіх християнських церков України. Зображене на картині могло б спровокувати конфлікт і зіпсувало б відчуття свята. Таким чином, у даному разі презентація художнього твору є неприпустимою і акт цензурування, на нашу думку, є виправданим.

Значного розголосу у вітчизняних мистецьких колах також спричинило закриття виставки «Українське тіло» (Додаток В), що проходила у Центрі візуальної культури Києво-Могилянської академії у 2012 році. Проект «Українське тіло» – це радикальний відгук політично ангажованих художників на ті соціальні проблеми, які проживаються нашими тілами фізично і приносять виключенням з «морального» і капіталістичного громадського порядку насильство, біль, приниження чи бездомний голод [1]. Більшість представлених на виставці арт-об’єктів носила відверто порнографічний зміст. Ускладнює ситуацію ще й той факт, що виставка була розміщена в навчальному закладі, який має давню історію та глибокі духовні традиції – в Києво-Могилянській академії. Після трьох днів роботи розпорядженням ректора і президента академії Сергія Квіта виставку було закрито. Колишній Міністр освіти і науки України, говорячи про експозицію, заявив: «Це не мистецтво, а лайно». На нашу думку, розміщення порнографії, навіть якщо вона «художня», не є припустимим у навчальних закладах. Для цього слід шукати спеціальний, корпоративний арт-простір, що не розрахований на широкий загаль глядачів.

Ще одна резонансна подія відбулася у стінах одного з провідних навчальних закладів художнього спрямування. Наприкінці минулого року у Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури спалахнув

скандал щодо роботи «Парад пенісів» студента випускного курсу Спартака Хачанова. Вона складалася із групи скульптур фалічної форми, які уособлювали парад військової техніки. Концепція антимілітаристського твору ґрунтується на критиці традиції брязкання зброєю. Інсталяція С. Хачанова мала стати заліковою семестровою роботою, проте викладач кафедри графічного дизайну, учасник АТО, зруйнував її, звинувативши студента у неповазі до української армії. Як наслідок – С. Хачанова через низькі бали було відраховано із академії; автор «Параду» став об'єктом посиленої уваги активістів право радикальної організації С14.

На підтримку автора контраверсійної інсталяції виступили митці, критики, студенти; у контексті цієї ситуації відбувалися мітинги щодо загрози свободи творчості, зокрема, «Ні цензурі в мистецтві». Проте, відчуваючи загрозу життю, молодий художник виїхав до Фінляндії за програмою захисту митців «Artist in Risk». Зараз Спартак Хачанов успішно виставляється в художніх інституціях Фінляндії та Німеччини.

Наступний приклад ґрунтується на традиціях української аксіосфери. Для кожної національної культури є сакральні теми, що «травмують» суспільство, завдаючи йому болю. Наприклад, у 2010 році в Україні заборонили фільм естонського режисера Мар'яни Каат «Шахта № 8» до показу на Фестивалі документального кіно в Києві. Стрічку зняли з фестивального показу всього за декілька годин до презентації. Фільм розповідає про експлуатацію дитячої праці на нелегальних шахтах Донецької області. Ініціатором заборони стала українська кіностудія «Інтерфільм». Ю. Пічугіна наголошує, що у громадянському суспільстві художня цензура виконує функцію етичного фільтру [18, с. 254]. Однією з головних цінностей нашого народу є сім'я, діти. Тому з цієї точки зору, заборона подібної стрічки є морально виправданою.

Цікавим є і погляд на проблему в контексті історико-політичної проблематики, що простежується, наприклад, у забороні відділом Держрегулювання кіновідеопрокату Міністерства культури України прокату

російського фільму «Ми з майбутнього-2». У відомстві вважали, що резонансна російська стрічка викривляє історичні події і може спровокувати конфлікт.

«Те, як показано життя УПА – скоріше фантазії творців фільму. А те, як у фільмі освітлено поведінку командирів – просто перенесення російського менталітету – з усім цим самогоном і розстрілом в ямі без суду і слідства. Також у фільмі видно розпалювання міжнаціональної ворожнечі. Це або неофітство, або політична позиція», – пояснила тоді голова Державної служби кінематографії Ганна Чміль [5]. Ми маємо уникати тем, що розділяють українське суспільство, зокрема таких, які є контраверсійними.

Прикладів заборони демонстрації фільмів в Україні за історико-політичними та мотивами є достатньо багато. Достатньо також назвати фільм «Матч», у якому українці показані як прибічники фашистів. Також було заборонено стрічку «Серпень. Восьмого», що висвітлює події російсько-грузинської війни. В нашій державі проживає чимало представників різних національностей та етнічних груп. Відповідно демонстрація даної картини могла призвести до розпалювання міжнаціональної ворожнечі.

Слід зазначити, що наведені вище приклади суперечать нормам Закону України «Про захист суспільної моралі», згідно з яким забороняється виробництво та розповсюдження продукції порнографічного характеру; що містить елементи насильства і жорстокості; що пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну конституційного ладу або територіальної цілісності України шляхом насильства, фашизм та неофашизм; що принижує або ображає націю чи особистість за національною ознакою; що пропагує неповагу до національних і релігійних святинь; принижує особистість, є проявом знущання з приводу фізичних вад (каліцтва), з душевнохворих, літніх людей. Таким чином, окрім морально-етичної складової, цензурування вищезазначених художніх творів є юридично обґрунтованим. Проте Ю. Пічугіна наголошує, що «теперішні обмеження і обмеження за радянських часів радикально відрізняються. Цих обмежень дотримуються всі демократії в світі, і головною

їхньою метою є інформаційна безпека держави і захист суспільної моралі» [19, с. 46].

Російська анексія Криму та війна на Донбасі спричинили новий виток цензурування художньої продукції, яке здійснюється на підставі внесених змін до закону «Про кінематографію» та рішень Ради національної безпеки і оборони України, Служби безпеки України, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Ними передбачено, що Держкіно відмовляє у видачі державного посвідчення або припиняє дію вже виданого посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів зокрема, якщо одним з учасників фільму є фізична особа, включена до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці України [9]. Окрім цього, до України було заборонено в'їзд тим особам, які підтримали анексію Криму і виправдовують дії сепаратистів на Сході країни. Серед них опинилося чимало діячів культури і мистецтва.

Дії України, як демократичної держави, що шанує і поважає незалежність та територіальну цілісність усіх цивілізованих країн, є абсолютно адекватними щодо Росії та тих, хто підтримує агресію, адже пускаючи їх на свою територію, ми негласно погоджуємося з їх громадянською позицією.

Також доречним у контексті свободи художньої творчості є звернення до діяльності Студії «Квартал 95» та аналізу їхньої медіа продукції. Шоу «кварталівців» вже давно збирають велику глядацьку аудиторію біля телевізорів та на концертних майданчиках. Головним об'єктом сатири у артистів є політичні лідери держави, незважаючи на те, хто перебуває при владі. В нашій державі наявні глибокі традиції сміхової культури. У Київській Русі творчість скоморохів виконувала не лише рекреативну, компенсаторну функцію, а й викривальну. Це саме можна сказати і про гумор «кварталівців». Але іноді їх номери виходять за межі етики і суспільної моралі.

7 листопада 2015 року вперше за 10 років, в ефір телеканалу «1+1» не потрапив випуск телешоу «95 квартал». За кілька годин до ефіру телеканал «1+1» повідомив керівництво студії, що новий випуск проекту знятий з

програмної сітки, не пояснюючи причини даного рішення. Примітно, що за всі десять років існування цього шоу на українському ТБ, це був єдиний на той час випадок відміни показу телевізійної версії концерту. Керівництво студії вважає рішення телеканалу несправедливим і необґрунтованим. «Рішення про скасування концерту «Вечірній Квартал» порушує умови співпраці студії «Квартал 95» і каналу «1+1», є неприпустимим і порушує принципи свободи слова, обмежуючи права телеглядачів на доступ до телевізійного контенту», – констатували представники студії [25]. Відомий блогер та волонтер О. Мочанов припустив, що це є маркетинговий хід самого В. Зеленського, оскільки останній тоді упроваджував у телепростір проект «Слуга народу». Заборона з виходом в ефір «Вечірнього кварталу» мала викликати ажіотаж щодо нового серіалу, промо-ролік якого вже був у відкритому доступі в мережі Інтернет. Головний герой (В. Зеленський) «Слуги народу» криє добірним матом нинішніх і минулих очільників України, вітчизняний політиком. Ролик був тривалий час першим у списку популярних на «YouTube» і користувач будь-якого віку мав змогу його переглянути і наслухатися «гарних матів» від «улюбленця публіки». В. Зеленський, зважаючи на свою популярність серед «маленьких і великих» українців, мав би виключити нецензурну лексику з відео, що є у відкритому доступі. Утім, як зазначає Т. Озерова: «Принципові відмінності аксіології постмодерну від попередніх (класичних) систем пов'язані з формуванням нових суб'єктів моралі, а значить нового типу моральної регуляції, що спричиняє і зміну нормативно-ціннісної структури свідомості індивіда. Виникають нові ціннісні поняття і норми, а колишні їхні дефініції не стільки розпадаються, скільки змінюють своє змістовне наповнення, структуру і статус» [16, с. 54].

2010 року на виставці «Від Трипілля до сьогодення», що відбувалася під патронатом Президента В. Ющенка у Національному будинку художника, була вилучена зі скандалом з експозиції робота І. Семесюка «Воля або всі йдуть на х...» (Додаток Г). Повна назва картини фігурувала і на самому полотні (над головою центрального образу роботи – Нестора Махна). Саме наявність ненормативної лексики спричинила цензурування. Дії кураторів виставки

обґрунтовуються положенням статті 13 Цивільного кодексу України: При здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися моральних засад суспільства.

Також неоднозначну реакцію у громадськості викликав виступ «кварталівців» у Юрмалі 2016 року. Пародіюючи президента П. Порошенка, В. Зеленський зобразив його жебраком і порівняв Україну з актрисою з німецьких фільмів для дорослих. Згодом лідер студії «Квартал 95» намагався прояснити ситуацію, зазначивши, що всі жарти були адресовані виключно нашим політикам, а не нашій країні. У даному разі слушною є думка про те, що «українці мають самі вирішувати, яку інформацію обирати для себе, а якої уникати. Йдеться про внутрішню моральну фільтрацію інформації» [17, с. 216].

У контексті піднятої проблеми заслуговує на увагу твердження Л. Стеценко: «Мистецтво звертається не тільки до базових для конкретної культури категорій та канонів, а здатне продукувати власні духовні змісти, естетичні цінності, що можуть переорієнтувати суспільну свідомість і привести до зміни картини світу. Художня реальність – це не тільки дублювання та відтворення різних видів діяльності, а й породження нових інтуїтивних, інтелектуальних, емоційних змістів, нової духовності» [26, с. 44]. Дана теза в чергове доводить, що мистецтво бере участь у формуванні та постає репрезентантом ціннісної парадигми. Відповідно сучасне мистецтво, будучи більш динамічним у своїх пошуках, демократичнішим у своїх висловлюваннях, оперативно налагоджує діалог з обивателем та лише візуалізує інформаційно-ціннісний дискурс суспільства.

2.2. Результати соціологічного дослідження

Сучасне мистецтво дедалі більше переймає на себе функції рушія суспільних і політичних змін, постаючи засобом регулювання індивідуальної і групової поведінки, що виконує нормативно-соціалізуючу функцію. Це система

творчо втілених уявлень про правильне та нормальне, і навпаки того, що потребує заборони та осуду суспільством. Користуючись публічністю, маючи здебільшого претензійний характер, арт-простір сьогодні несе у собі інтерпретовану картину дійсності, виражену не завжди у належних естетичних та духовних показниках.

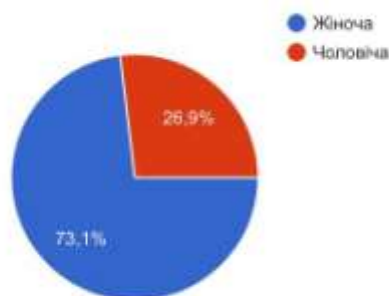
Як можна було простежити, у сучасному художньо-комунікаційному дискурсі цензура може застосовуватися не лише в рамках діючого законодавства, а й виконуючи функцію морального фільтру. І все ж постає питання щодо необхідності такого фільтрування.

У ході дослідження ми здійснили соціологічне опитування. Задля цього ми провели анкетування, в основі якого було покладено чітко фіксований перелік питань щодо аналізованої проблеми.

Враховуючи, що наше дослідження мало на меті простежити ставлення респондентів до фактів цензурування мистецьких творів, ми обрали роздаткове та пресове анкетне опитування, до якого залучили 107 респондентів.

Цільова аудиторія нашого дослідження – активні люди, віком 18-48 років. Серед опитованих, що ввійшли у вибірку, – 73,1 % жінок та 26,9 % чоловіків. Переважна кількість опитованих – це молодь, соціальна група, що найбільше відчуває у собі необхідність повстання і руйнації соціальних штампів та демонструє більш позитивну реакцію на провокацію, аніж дорослі.

Для конструктивного опрацювання результатів дослідження необхідно

було завчасно окреслити та вирішити низку проблемних питань:

- 1) виявити обізнаність українського глядача із поняттям цензури;

2) з'ясувати позицію респондентів щодо етичності та доцільності застосування цензури у художньому просторі;

3) відстежити емоційну реакцію респондентів стосовно порушеної проблеми.

Розроблена анкета лаконічна та проста (Додаток Д), умовно її можна поділити на чотири частини. Перша частина анкети складається зі вступу, де ми звертаємося до респондентів, коротко описуємо мету опитування, визначаємо вік та стать опитуваного.

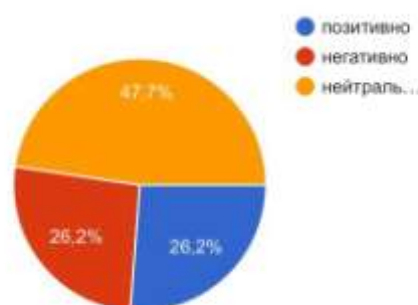
Друга частина анкети – це вступні запитання, що налаштовують респондента на тему розмови. Важливим елементом блоку є запитання про етичність образно-змістових елементів у сучасних творах мистецтва. Його ми зумисне ставимо респондентові до того, як він ознайомиться з прикладами.

Третя частина анкети – найцікавіша та найважливіша. Респонденти повинні ознайомитися із чотирма прикладами творчих актів, що містять провокаційні зображення та неоднозначну поведінку. Саме ці запитання дають можливість визначити не тільки емоційну реакцію цільової аудиторії на художні явища, а й з'ясувати особисте ставлення респондентів щодо наведених прикладів.

Остання умовна частина – заключне питання. Лаконічне, не вимагає особливого напруження і, головне, свідчить про завершення опитування.

Спочатку ми хотіли з'ясувати думку людей щодо наявності цензури в арт-просторі – «Як Ви ставитеся до цензури у мистецтві?».

Як свідчать результати, 26,2 % опитаних сприймають цензуру як негативний аспект сучасного світу, тобто як явище, що прийшло до нас з радянських часів і має зникнути. Цікаво те, що більшість – 47,7 % були

нейтрально налаштовані, а останні 26,2 % підтримали необхідність цензури.

Далі у дослідженні ми запропонували перелік позицій, які респонденти вважають неприйнятними у мистецтві. У результаті опитування ми отримали такі результати.

1. Насилля/Розчленування/Смерть визнано найбільш недопустимим явищем, висвітленим у творах мистецтва – зібравши 37,7 %.

2. На другому місці із заборонених тем визначено заподіяння шкоди дітям – 35,8 %.

3. 28,3 % опитуваних на третє місце віднесли порнографічні матеріали.

4. 22,6 % респондентів віднесло ЛГБТ стосунки до неприйнятних тем у мистецтві.

5. Аморальна поведінка людей – 18,9 %.

Досить цікавим є те, що в нашій країні, де за даними соціологів, 71 % населення називає себе віруючими, варіант «образа релігійних почуттів» обрало лише 14,2 %. Це вказує на те, що церква не є авторитетом для сучасної молоді (нашої головної цільової аудиторії), яка не переймається питаннями релігійної культури.

Лише 12,2 % опитуваних обрало міжнаціональний конфлікт серед недопустимих тем. Найменше вражає людей ненормативна лексика – лише 8,5 %, що також є виправданим на тлі попередніх прикладів.

Особливо цікавим є те, що 31,1 % отримала остання позиція – у мистецтві немає недопустимих тем. Відповіді аудиторії підтверджують одне з концептуальних положень постмодернізму – відсутність заборонених тем у мистецтві.

Наступним кроком нашого дослідження було фіксування емоційних реакцій людини. Ми запропонували респондентам ознайомитися із чотирма зразками сучасного українського мистецтва (у параграфі 2.1. усі приклади проаналізовано, в анкеті подано короткий опис), що зазнали цензурування та/або у яких присутні елементи провокації. До кожного зразка додали перелік емоцій, котрі респондент мав обрати.

Першим прикладом, з яким мала змогу ознайомитися цільова аудиторія, є репродукція твору В. Кузнецова «Страшний суд».

У більшості цільової аудиторії такий приклад викликає «зацікавленість» – 41,1 %, в інших – «байдужість» (26,2 %). «Обурення» обрало 13,1 % респондентів, «відразу» – 11,2 %, «сором» – 9,3 %. Як не дивно, найменш поширеною реакцією було роздратування – 6,5 %, а «захват» отримав лише – 8,4 %, що все-таки свідчить про негативну налаштованість аудиторії щодо піднятої теми.

Це говорить про те, що незважаючи на те, що неповага до релігії та віруючих у мистецтві отримали середні показники цільової аудиторії, конкретний приклад одержав інші результати.

Наступний приклад, запропонований респондентам, зазнав цензурування через порнографічний зміст. Емоційний відгук респондентів виглядає наступним чином. Високі показники «байдужості» (27,1 %) та «зацікавленості» (24,3 %) є досить суперечними та неоднозначними. Виявлена пасивність та байдужість говорить про те, що українського обивателя подібним не здивуєш, оскільки схожі картинки можна побачити як на парканах міст, так і в медіа- та інтернет-просторі. І навіть така відверта картинка вже не вражає аудиторію. Зацікавленість говорить про те, що дана тема, навіть будучи такою провокаційною, завжди цікавить людину.

Крім зазначених реакцій, респонденти демонструють й інші, здебільшого негативні: «відразу» – 25,2 %, «сором» – 18,7 %, «обурення» – 11,2 %, «роздратування» – 5,6 %.

Звідси бачимо, що достатньо сильні провокаційні образи відображають відчутні емоції. Приємно також усвідомлювати, що в більшості опитаних такий приклад не викликає «захвату», що має лише 3,7 %.

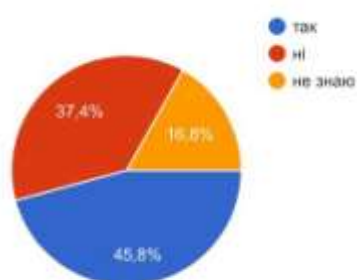
Третій зразок демонструє претензійний характер та ненормативну лексику. Реакція респондентів на цей приклад дещо схожа на попередній.

Першу і другу позиції також посіли «зацікавленість» (36,4 %) та «байдужість» (31,8 %). Показник «відразу» знизився удвічі – 8,4 %; зниження

показників показали і такі негативні емоції: «сором» – 12,2 %, «обурення» – 6,1 %, «роздратування» – 8,5 %. Цікавим є те, що значно зріс показник «захват» (12,3). Зумовлене це тим, що саме ненормативна лексика найменше вражає людей (нагадуємо, що з недопустимих тем ця позиція набрала найменше – саме 7,7 %).

Останнім прикладом було обрано промо-ролик телесеріалу «Слуга народу», який насичений ненормативною лексикою. На відміну від попереднього зразка, конкретне відео було серед лідерів «YouTube» за переглядами, а добірні мати лунали з вуст популярного шоумена. У непереможні лідери вирвалась – «зацікавленість», котру обрали аж 48,6 % респондентів. Така кількість, на нашу думку, спричинена саме проблемою висвітленою роликом – вітчизняний політичний простір. Показники «байдужості» значно знизилися (19,6 %). Решта реакцій залишилася майже незмінною: «обурення» – 13,1 %, «відразу», «сором», та «роздратування» обрала однакова кількість респондентів – 10,3 %, «захват» – (15 %).

Аналіз дослідження дав змогу одразу помітити конкретні реакції респондентів на провокаційні зображення. Емоційний стан «зацікавленості» тричі ставав лідером, демонструючи найвищі показники. За емоційною реакцією одного разу було зафіксовано високий показник «байдужості». Наразі це єдині прояви максимальних результатів: усі інші свідчили про діапазон

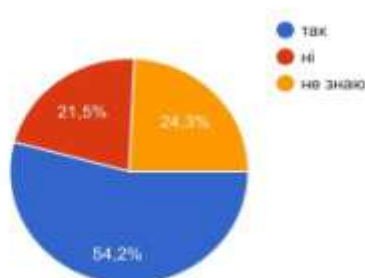
емоцій середньої сили. На нашу думку, це пов'язано з низькою чутливістю реакції аудиторії на конкретні інструменти провокації, актуалізовані у пропонуваніх мистецьких зразках, а також особливістю українського менталітету, що поки справа дійсно не торкнеться особистого – «Моя хата скраю – нічого не знаю».

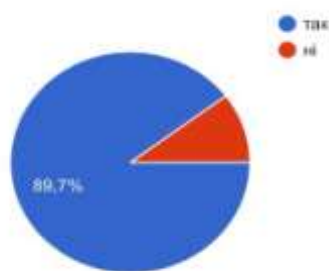
Разом з тим, респонденти все ж таки вказали на необхідність цензури у якості морального фільтра у художньому просторі – 45,8 % підтримали необхідність цензури, 16,8 % не змогли конкретно відповісти на запитання. Останні 37,4 % висловилися категорично проти цензури.

Опитувані також відзначали декілька принципово важливих і очікуваних нами речей. Мистецтво не повинно мати рамки, але кожен митець має творити відповідно до усталених етичних норм (54,2 %).

Відзначали і необхідність обмеження доступу до деяких творів дітям і (89,7%). При цьому підтверджуючи, що будь-який глядач має повне право вибору.

За результатами опитування, можна простежити чітку неоднорідність

реакцій аудиторії, що є передбачуваною і закономірною. На більшість аудиторії подібні провокаційні зразки без сумніву, впливають, але цей вплив залишається непоміченим. Варто зазначити, що мистецтво завжди ґрунтується на емоціях, оскільки несучи сугестивну функцію для того, аби порушена проблема твору стала актуальною, на неї мають нашаруватися емоції, експресія, навіювання. Відтак, можемо стверджувати, що мистецтво завжди націлене на стимулювання емоційної (психологічної) реакції, викриваючи ті чи інші проблеми сучасного соціуму. Тому у роботі ми порушили питання про необхідність дотримання морально-етичних норм.

Тобто, цінності формуються на основі суспільної практики, індивідуальної діяльності людини в межах певних конкретно-історичних відносин, форм комунікації і мають соціальний характер. У даному контексті особисті цінності виступають своєюрідною конкретизацією цінностей суспільства, причому вид і ступінь цієї конкретизації залежать як від рівня розвитку особистості, так і позиції особистості в соціальній системі.

ВИСНОВКИ

Дослідження дозволило досягти загальної мети та вирішити поставлені завдання, а також дійти **таких висновків:**

Категорія свободи є міждисциплінарною та однією з ключових як у політико-правовій, так і у соціально-філософській, етичній та естетичній галузях. Свобода постає однією з найвищих соціальних цінностей сучасного суспільства. Художня діяльність у глобалізованому світі ґрунтується на свободі творчості. Відповідно її захист у демократичних країнах є пріоритетною вимогою правового регулювання, що і відображено в українському законодавстві.

З давніх часів репрезентантами аксіосфери постають твори мистецтва. В історії культури митці у своїх творах підіймали актуальні проблеми епохи, відтворювали її ціннісний світ, підносячи усталені істини моралі, добра та людяності. Проте сучасна соціокультурна парадигма продукує радикальні погляди щодо художньої творчості. Українське мистецтво перенасичене різноманітними образами, що почасти деестетизують культурний простір, виходячи за межі етики та моралі. З іншого боку, подібний мистецький продукт актуалізує злободенні соціально-політичні питання, постає свого роду протестом, що викликаний деградацією суспільства.

Там, де є свобода, обов'язково існують її обмеження, котрі мають відповідати світоглядним принципам та традиціям суспільства. Зважаючи на зміни в аксіосфері, постає питання межі лібералізації, модернізації нормативної системи.

У дослідженні доведено, що, незважаючи на конституційні та законодавчі гарантії держави щодо прав і свобод громадян у мистецькій сфері, існують культурні, релігійні, історичні, політичні, морально-етичні, традиційно-ціннісні, юридичні нормативи, які виправдовують акти цензурування певних художніх акцій та явищ.

За результатами соціологічного дослідження виявлено, що на більшість респондентів провокації сучасного мистецтва впливають, проте вони здебільшого перебувають на периферії їх інтересів. В українському суспільстві ще не сформовано сталої точки зору щодо цензурування художніх творів: цензура має поставати морально-етичним фільтром, але разом з тим, вона обмежує свободу творчості, що йде всупереч чинному законодавству та соціально-філософській та культурній парадигмі постмодерну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Е. «Украинское тело»: «Выставка – говно, художники – п...сы» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://liva.com.ua/kvit-shit.html>
2. Берегова Г.Д. Ціннісні орієнтації у новому світогляді сучасної особистості / Г.Д. Берегова // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2013. – № 4. – С. 3–8.
3. Білоус А. А. Соціально-філософські виміри громадянського суспільства: Центральноєвропейська версія: автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.03 / Білоус Аліна Анатоліївна; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2010. – 19 с.
4. Бочарова Н. Свобода творчості як конституційна цінність інформаційного суспільства / Н. Бочарова // Юридичний вісник. – 2014. – № 3. – С. 34-38.
5. В Україні заборонять «політично незручні» фільми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/05/21/6990347/>
6. Громадянське суспільство та його інститути [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aunion.info/uk/gromadske-susp-lstvo-ta-iogo-nstituti>
7. Європейська конвенція з прав людини. Стаття 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf
8. Каримов А.В. Перспективы культурфилософского исследования свободы / А.В. Каримов // Аналитика культурологии. – 2010. – №16 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/perspektivy>
9. Кириленко відповів на докори СБУ: забороняли фільми за законом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/culture/2016/04/7/210744/>
10. Кириєнко О.Ю. Цензура в Україні / О.Ю. Кириєнко [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України : Т. 10: Т-Я / Редкол. : В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К. : В-во «Наукова

думка», 2013. – 688 с. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=tsenzura_v_ukrajini

11. Конституція України: Закон України // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/cgi](http://zakon.rada.gov.ua/cgi)

12. Корнієнко Н. Під час війни цензура неминуха? – письменники про цензуру і самоцензуру / Н. Корнієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chytomo.com/news/pid-chas-vijni-cenzura-neminucha-pismenniki-pro-cenzuru-i-samocenzuru>

13. Мартынюк С.В. Ограничение свободы творчества: философско-правовой аспект / Мартынюк С.В. // Теория и практика общественного развития. – 2012. – №4 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/ogranichenie-svobody-tvorchestva>

14. Мацькевич М. Культурні права та свободи людини і громадянина: питання регламентації змісту та реалізації [Електронний ресурс] / М. Мацькевич // Віче. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2758>

15. Міністр культури вважає, що потрібна цензура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2014/11/24/>

16. Озерова Т.Ю. Ціннісний дискурс у контексті постмодерної культурної парадигми / Т.Ю. Озерова // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Сер. : Гуманітарні науки. – 2013. – Вип. 2. – С. 51–58.

17. Пічугіна Ю. О. Системна методологія вивчення цензури в комунікаційних каналах / Ю. О. Пічугіна // Вісник Харківської державної академії культури. – Вип. 36. – Х. : ХДАК, 2012. – С. 208-217.

18. Пічугіна Ю. О. Цензура в соціально-комунікаційних каналах (огляд публікацій) / Ю.О. Пічугіна // Вісник Харківської державної академії культури. – Вип. 34. – Х. : ХДАК, 2011. – С. 250–257

19. Пічугіна Ю. Цензура як бар'єр у соціально-комунікаційних каналах / Ю. Пічугіна // Вісник книжкової палати. – 2012. – № 6. – С. 44–46

20. Про інформацію: Закон України // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
21. Пунда О.О. Проблеми здійснення права на свободу творчості / О.О. Пунда, Я.Ю. Колобова // Університетські наукові записки. – 2011. – № 2. – С. 81–86.
22. Речицький В. Абетка демократії: свобода творчості / В. Речицький. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1444641832>
23. Семенченко Ф.Г. Політична свобода як цінність суспільного розвитку / Ф.Г. Семенченко // Гуманітарні студії : зб. наукових праць. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2010. – Вип. 7. – С. 185–195.
24. Скандал з цензурою у «Мистецькому арсеналі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/short/2013/07/26/131923>
25. Скандал на «1+1»: Коломойський прибрав з ефіру «Вечірній квартал» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dialog.ua/news/71176_1446971146
26. Стеценко Л.Л. Соціологічні погляди на мистецтво в контексті сучасної естетики / Л.Л. Стеценко / Гуманітарний часопис. – 2012. – № 3. – С. 38–45.
27. Шаган А.К. Ціннісний аспект формування громадянської культури / А.К. Шаган // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2014. – № 3. – С. 140–144.

ДОДАТКИ

Додаток А

«Делегування влади» Д. Чичкан

Додаток Б

«Коліївщина: Страшний суд» В. Кузнецов

Додаток В

Проект «Українське тіло»

Додаток Г

«Воля або всі йдуть на х...» І. Семесюк

Додаток Д

Приклад анкети опитування

Анкета

Просимо Вас взяти участь у дослідженні, присвяченому проблемі свободи творчості та цензури у сучасному українському арт-просторі. У ході дослідження ми хочемо проаналізувати ставлення української аудиторії до цензурування мистецьких творів, а також з'ясувати, наскільки порушене питання є актуальним у наших сучасних реаліях.

Дана анкета є абсолютно анонімною, при її обробці ми будемо використовувати тільки дані, отримані в ході відповідей. Тому ми просимо Вас бути щирими при її заповненні і відповідати на запитання максимально чесно. Будь ласка, ознайомтеся з кожним питанням і уважно прочитайте інструкції до відповідей. У деяких питаннях анкети Вам буде необхідно вибрати один або кілька варіантів відповідей.

Ми дякуємо Вам за готовність допомогти нам у дослідженні, за витрачений Вами час і Вашу увагу. Повідомляємо, що анкета містить досить провокаційні приклади мистецьких практик, які можуть справити на Вас сильне враження.

1. Будь ласка, вкажіть свій вік.

2. Будь ласка, вкажіть свою стать.

1. Жіноча
2. Чоловіча

3. Як ви ставитеся до цензури у мистецтві?

1. Позитивно
2. Негативно
3. Нейтрально

4. Які явища у мистецьких творах ви вважаєте найбільш недопустимими?

1. Насилля. Розчленування. Смерть
2. Аморальна поведінка
3. Нецензурна мова
4. Образа релігійних почуттів
5. Міжнаціональний конфлікт. Війни
6. Порнографія
7. Заподіяння шкоди дітям
8. ЛГБТ стосунки

9. У мистецтві немає недопустимих тем.
5. Чи потрібні вікові обмеження для ознайомлення з певними мистецькими явищами?
 1. Так
 2. Ні
6. Чи повинен митець у творі зважати на моральні засади суспільства?
 1. Так
 2. Ні
7. З наведених нижче емоцій оберіть ті, що Ви відчули, ознайомившись з репродукцією твору.
 1. Захват
 2. Зацікавленість
 3. Байдужість
 4. Сором
 5. Роздратування. Гнів
 6. Відраза
 7. Обурення

«Коліївщина: Страшний суд» В. Кузнецов

У липні 2013 року роботу «Коліївщина: Страшний суд» Володимира Кузнецова заборонили до показу у рамках виставки «Велике і величне» в національному культурно-художньому та музейному комплексі «Мистецький Арсенал». Директор комплексу Н. Заболотна наказала зафарбувати твір художника (він написав його на одній зі стін), обґрунтувавши це тим, що дана робота не входила до концепції виставки; автор не узгодив остаточний варіант твору з куратором. Серед персонажів картини, що горіли у котлі, були представники церковної та державної влади, судді, п'яні мажори, міліціонери, які звалтували Ірину Крашкову у Врадіївці. Захід був приурочений 1025-річчю Хрещення Київської Русі. Його відвідали представники усіх християнських церков України.

8. З наведених нижче емоцій оберіть ті, що відчули ознайомившись з репродукцією твору.
 1. Захват

2. Зацікавленість
3. Байдужість

4. Сором
5. Роздратування/Гнів
6. Відраза
7. Обурення

«Українське тіло»

Проект «Українське тіло» – це радикальний відгук політично ангажованих художників на ті соціальні проблеми, які проживаються нашими тілами фізично і приносять виключення з «морального» і капіталістичного громадського порядку насильство, біль, приниження чи бездомний голод. Більшість представлених на виставці арт-об'єктів носила відверто порнографічний зміст. Ускладнює ситуацію ще й той факт, що виставка була розміщена в одній із головних освітянських царин України – в Києво-Могилянській академії. Після трьох днів роботи розпорядженням ректора і президента академії Сергія Квіта виставку було закрито.

9. З наведених нижче емоцій оберіть ті, що відчували ознайомившись з репродукцією твору.
 1. Захват
 2. Зацікавленість
 3. Байдужість
 4. Сором
 5. Роздратування/Гнів
 6. Відраза
 7. Обурення

«Воля або всі йдуть на х...» І. Семесюк

У 2010 році на виставці «Від Трипілля до сьогодні», що відбувалася під патронатом Президента В. Ющенка у Національному будинку художника, була вилучена зі скандалом з експозиції робота І. Семесюка «Воля або всі йдуть на х...». Повна назва картини фігурувала і на самому полотні (над головою центрального образу роботи – Нестора Махна). Саме наявність ненормативної лексики спричинила цензурування. Дії кураторів виставки обґрунтовуються положенням статті 13 Цивільного кодексу України: При здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися моральних засад суспільства.

10.3 наведених нижче емоцій оберіть ті, що відчували ознайомившись з фрагментом телесеріалу.

1. Захват
2. Зацікавленість
3. Байдужість
4. Сором
5. Роздратування/Гнів
6. Відраза
7. Обурення

Фрагмент телесеріалу «Слуга народу»(про політиків).

У 2015 році у мережі Інтернет з'явився промо-ролик нового гучного проекту від студії «Квартал 95» - телесеріал «Слуга народу». У зазначеному відео головний герой (В. Зеленський) криє добірним матом нинішніх і минулих очільників України, вітчизняний політикум. Ролик тривалий час був першим у списку популярних на «YouTube» і користувач будь-якого віку мав змогу його переглянути і наслухатися «гарних матів» від «улюбленця публіки».

<https://www.youtube.com/watch?v=SzKrrNcfuJU>

11. Чи потрібна цензура у якості морального фільтра у сучасному українському художньому просторі?

1. Так
2. Ні
3. Не знаю

Щиро дякуємо за участь у нашому дослідженні!